J. Myanmar. Acad. Arts Sci. 2018 **Vol. XVI. No. 7A**

ဆင်ဖြူရှင်မင်းတရားကြီးဘုရားအရေးတော်ပုံသမိုင်းတော်တင်ပြပုံ

နွယ်နွယ်လတ် *

စာတမ်းအကျဉ်း

ဤစာတမ်းကို ကုန်းဘောင်ခေတ် အရေးတော်ပုံကျမ်း ရေးသား တင်ပြဟန်ကို ဖော်ထုတ်လိုသော ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် လေ့လာ တင်ပြထားပါသည်။ စကားပြေ ရေးဟန်ရှုထောင့်မှ လေ့လာ တင်ပြ ထားပါသည်။ ကုန်းဘောင်ခေတ်စာဆို လက်ဝဲနော်ရထာရေးသားသော "ဆင်ဖြူရှင်မင်းတရားကြီးဘုရား အရေးတော်ပုံသမိုင်းတော်" ကျမ်းကို အကြောင်းအရာ တင်ပြပုံနှင့် ရေးဖွဲ့တင်ပြပုံတို့ကို ခွဲခြား၍ လေ့လာတင်ပြထားသည်။ ရှေးဦးစွာ အရေးတော်ပုံသဘောကို အကျဉ်းမျှဖော်ပြပြီး လက်ဝဲနော်ရထာ၏ အတ္ထုပ္ပတ္တိကို အကျဉ်းဆုံး ဖော်ပြထားသည်။ ထို့နောက် အကြောင်းအရာ တင်ပြပုံကို စကားပြေ ဖွဲ့စည်းပုံသဘောအရ တင်ပြထားပါသည်။ ရေးဖွဲ့တင်ပြပုံကို ဝါကျဖွဲ့ပုံ၊ စကားလုံးသုံးနှုန်းပုံတို့ဖြင့် ခွဲခြမ်း စိတ်ဖြာလေ့လာ တင်ပြထားပါသည်။ ခေတ်ပြိုင်စာဆို၏ အရေးအသားကို လေ့လာခြင်းဖြင့် ကုန်းဘောင်ခေတ် စကားပြေရေးဟန်ကို အနီးကပ်ဆုံး တွေ့နိုင်မည်ဟု ယူဆပါသည်။

သော့ချက်စကားလုံး။ ။ အရေးတော်ပုံ၊ မင်းခမ်းတော်၊ ရေးဟန်၊ မှတ်တမ်း၊ ပုံစံတူဝါကျ။

နိဒါန်း

မြန်မာမင်းများလက်ထက်က မင်းတစ်ပါး၏ထီးနန်းအာဏာရရှိရေးကြိုးပမ်းချက်၊ တိုင်းပြည် ထူထောင်ပုံ၊ အာဏာတည်မြဲဖြန့်ကျက်နိုင်ရေး ကြိုးပမ်းချက်၊ သာသနာရေး ဆောင်ရွက်ချက်များကို မှတ်တမ်းတင်ထားသည်မှာ အရေးတော်ပုံကျမ်းများပင်ဖြစ်သည်။ ဆင်ဖြူရှင်မင်းတရားကြီးဘုရား အရေးတော်ပုံသမိုင်းတော်ကျမ်းသည် ပညာရှင်များ သတ်မှတ်ထားသည့် မြန်မာမင်းများ၏ အရေးတော်ပုံကျမ်း ၆ စောင်တွင် မပါဝင်ပေ။ ဤစာတမ်းတွင် ဆင်ဖြူရှင်မင်းတရားကြီးဘုရား၏ အရေးတော်ပုံသမိုင်းတော်ကျမ်းတင်ပြပုံကို လေ့လာရာတွင် အကြောင်းအရာတင်ပြပုံနှင့် ရေးဖွဲ့ တင်ပြပုံတို့ဖြင့် စိစစ်တင်ပြသွားပါမည်။

* ဒေါက်တာ၊ တွဲဖက်ပါမောက္ခ၊ မြန်မာစာဌာန၊ ဘားအံတက္ကသိုလ်။

၁။ အရေးတော်ပုံသဘော

အရေးတော်ပုံဟူသော ဝေါဟာရကို မြန်မာအဘိဓာန်တွင်–

> "၁။ နိုင်ငံမင်းတို့နှင့် ပတ်သက်သော စစ်ရေးသမိုင်း၊
>
> ၂။ တစ်နိုင်ငံလုံးနှင့်ဆိုင်သော။ တစ်မျိုးသားလုံးနှင့်ဆိုင်သော အရေးအခင်း"[၁]

ဟု ဖွင့်ဆိုထားပါသည်။

ပါမောက္ခဦးမောင်မောင်ကြီးက မြန်မာစကားပြေသမိုင်းတွင်–

> "အရေးတော်ပုံဆိုသည်မှာ မင်းတစ်ပါးနှင့်သာဆိုင်သော မင်းရေးကိစ္စ၊ မင်းအဖြစ်ကိုရအောင် ကြိုးပမ်းသောကိစ္စ၊ ရာဇပလ္လင်ပေါ် စံစားရေး တည်မြဲအောင် ကြိုးပမ်းသောကိစ္စ၊ လက်ရုံးရည်စွမ်းပြသောကိစ္စ၊ သူရဲကောင်းတို့ စွမ်းရည်ကိုဖော်ပြသော ရာဇဝင်အရေးအသားပင်ဖြစ်သည်။"[၂]

ဟူ၍ ဖွင့်ဆိုရှင်းပြခဲ့သည်။

ဆရာဇော်ဂျီက ရသစာပေအဖွင့်နှင့် နိဒါန်းတွင်–

> "အရေးတော်ပုံ ရာဇဝင်တို့၏သဘောသည် ဤသို့ဖြစ်သည်။ ထိုစာတို့သည် မြန်မာတိုင်းရင်းသားတို့၏ အတိတ်အဖြစ်အပျက်ကို ရေးခဲ့သောစာများဖြစ် သည်။ အထူးသဖြင့် မင်း၊ မိဖုရား၊ မင်းညီမင်းသား၊ အမှုးအမတ်တို့ အကြောင်းဖြစ်သည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်တို့ လုံ့လပရောဂကြောင့် တိုင်းပြည်၌ မည်သို့ မည်ပုံဖြစ်ခဲ့သည် ဟူသော အကြောင်းဖြစ်သည်။"[၃]

ဟူ၍ ဖွင့်ဆိုရှင်းပြထားသည်။

ထို့ကြောင့် အရေးတော်ပုံကျမ်းသည် မြန်မာမင်းတို့၏ ထီးနန်းအာဏာ ရရှိရေးအတွက် ကြိုးပမ်းမှုများ၊ အာဏာတည်မြဲ ဖြန့်ကျက်နိုင်ရေးအတွက် ကြိုးပမ်းချက်များကို မှတ်တမ်းတင် ရေးဖွဲ့ထားသော စာပေဖြစ်သည်ဟု ဆိုနိုင်သည်။

---

[၁] *မြန်မာအဘိဓာန်* ၊ ၁၉၉၁၊ ၄၁၈။

[၂] မောင်မောင်ကြီး၊ ၁၉၈၃၊ ၁၄၇။

[၃] ဇော်ဂျီ၊ ၂၀၀၄၊ ၁၁၈။

အရေးတော်ပုံကျမ်းများသည် တစ်စောင်နှင့်တစ်စောင် ပုံသဏ္ဌာန်၊ ပါဝင်သည့် အကြောင်းအရာ အမျိုးအစားများ မတူကြပေ။ မင်းတစ်ပါးတည်း၏ အရေးတော်များကို ဖော်ပြသည့် ကျမ်းများရှိသကဲ့သို့ မင်းရိုးစဉ်ဆက် အရေးတော်ပုံများကိုဖော်ပြသည့် ကျမ်းများလည်းရှိသည်။ ဘုရင့်အရေး၊ နိုင်ငံအရေးအတွက် ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြသော တိုက်ပွဲများအကြောင်းကို ဖော်ပြသည့် လက္ခဏာရပ်မှာ အထင်ရှားဆုံး ဖြစ်သည်။ အခြားအခြံအရံ အကြောင်းအရာများမှာ ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်၏ စေတနာအလျောက် ပါဝင်တတ်သည်။

အရေးတော်ပုံကျမ်းများတွင် မင်းတို့၏ ထီးနန်းအာဏာ ရရှိရေးအတွက် ကြိုးပမ်းခဲ့ခြင်း၊ ထီးနန်းရရှိပြီးနောက် တော်လှန် ပုန်ကန်မှုများကို နှိမ်နင်းခြင်း၊ နိုင်ငံစည်းရုံး တည်ထောင်ခြင်းဆိုင်ရာ စစ်ရေးကိစ္စရပ်များကို မှတ်တမ်းတင်လေ့ ရှိသည်။ မဇ္ဈိမဒေသ အရေးတော်ပုံကျမ်း တည်းဖြတ်သူ ဦးလှထွန်းဖြူက—

> "အရေးတော်ပုံစစ်စစ်ကျမ်းများပါ အရေးတော်ပုံ၏ အခြေခံသဘော ဖြစ်သော
>
> (၁) ထီးနန်းအာဏာရရှိအောင် ဆောင်ရွက်ခြင်း။
> (၂) ရရှိထားပြီးသော ထီးနန်းအာဏာများကို မပျောက်မပျက်အောင် ထိန်း သိမ်းခြင်း
> (၃) ထီးနန်းအာဏာရရှိပြီးသူများကို ပုန်ကန်ကြခြင်း၊ ပုန်ကန်မှုကို နှိမ်နင်း ခြင်း
> (၄) ပိုင်နက်နယ်မြေ ကျယ်ဝန်းရေးအတွက် စစ်ပွဲများဆင်နွှဲခြင်း"[၁]

ဟူ၍ အရေးတော်ပုံကျမ်း၏ သဘောသဘာဝကို စိစစ်ဖော်ထုတ်ပြခဲ့သည်။

ထိုအချက်များသာမက ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်၏စေတနာအလျောက် အခြားအကြောင်းအရာများလည်း ပါဝင်တတ်သည်။ သာဓကဆိုရသော်–ဧည့်ဝတီအရေးတော်ပုံတွင်–

> "အမျိုးကို စောင့်ထိန်းတော်မူသော မင်းနှင့်အမတ်တို့ ထုံးဥပဒေများကို ပညာရှိစကား မတိမ်စေရာ၊ ရှေးဘုရားအလောင်း သူတော်ကောင်းတို့ မှာလည်း ကောင်းသော မင်္ဂလာစကားကို အရှည် တည်စေရာသည်။ ကျမ်းဂန်မှာ ရှိသည့်အတိုင်း မင်းကောင်း အမတ်ကောင်းတို့ ထုံးကို အက္ခရာ ပီပြင်စွာဖြင့်

---

[၁] လှထွန်းဖြူ၊ ၁၉၉၈၊ ၆။

> ရေးသားကောက်နှုတ်၍ ကမ္ဘာတည်သမျှ မင်းကောင်း၊ အမတ်ကောင်း၊ သူတော်ကောင်းတို့ မှတ်သားဖွယ်ထားပေအံ့"[၁]

ဟူ၍ ဖော်ပြထားသည့် ရည်ရွယ်ချက်အတိုင်း အမတ်မဟာပညာကျော်၏ လျှောက်ထုံးဖြတ်ထုံး များကို အခြားအရေးတော်ပုံကျမ်းများနှင့် ခြားနားစွာ ထည့်သွင်း ဖော်ပြထားသည်။

မဇ္ဈိမဒေသ အရေးတော်ပုံကျမ်း နိဒါန်းတွင်လည်း–

> "အနောက်ကုလားပြည်၊ ဘင်္ဂလား၊ ကာလကတ္တား၊ ဂုမ္ဘဏီစစ်သူကြီးတို့နှင့် အရေးရှိသမျှ အကြောင်းတို့ကိုလည်းကောင်း၊ မဇ္ဈိမတိုင်းပြည်သို့ အရည် ပညာရှိသသော မှူးတော်မတ်တော်တို့ကို စေလွှတ်တော်မူ၍ အနောက်ပြည် မင်းတို့နှင့် စကားအရေးကြောင်း သင့်တင့်လျှောက်ပတ်စွာ မနိမ့်မမြင့်စေရ ပြောဆိုပြီးမှ ပိဋကတ်ကျမ်းဂန်စာပေ၊ ကျောက်သံပတ္တမြား၊ စိန်ကောင်း မြကောင်း၊ သေနတ်ထည်မျိုး၊ အုပ်မျိုးကောင်းမွန်စွာများနှင့် မဇ္ဈိမဒေသတိုင်း ဗာရာဏသီပြည့်ရှင် ခတ္တိယသေနမင်း အမျိုးတော်ဖြစ်သော မင်းသမီးကို ရွှေဖဝါးတော်အောက် ဆောင်ယူပို့ဆက်ရသော အကြောင်းအရာများကို ထင်ရှားစွာ ထုံးရာဇဝင် စာတမ်းထားသည်တည်း"[၂]

ဟူ၍ ဖော်ပြထားသည်။ ပညာရှိမှူးမတ်တို့၏ ဆောင်ရွက်ချက်များ၊ အောင်မြင်မှုများကို ရာဇဝင်တွင်ရစ်အောင် ထားခဲ့လို၍ ရေးသားခြင်းဖြစ်ကြောင်း ရည်ရွယ်ချက်ကို ဖော်ပြထားသည်။ ထိုရည်ရွယ်ချက်အတိုင်းပင် ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်ကိုယ်တိုင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခဲ့သော ဘင်္ဂလား၊ ကာလကတ္တား၊ ဂုမ္ဘဏီ စစ်သူကြီးတို့နှင့် စကားဆို၍ အောင်မြင်ခဲ့သော အရေးကိစ္စများကို မှတ်တမ်းတင်ရာတွင် ကျမ်းစာရေးကူးခြင်း အကြောင်းလည်း ပါဝင်လာခဲ့သည်။

ထို့ကြောင့် အရေးတော်ပုံကျမ်းများတွင် မင်းနှင့်သက်ဆိုင်သော နိုင်ငံနှင့် သက်ဆိုင်သော စစ်ရေးစစ်ရာများ ပါဝင်သလို ကျမ်းပြုသူ၏စေတနာအလျောက် အခြားအကြောင်းအရာများ ပါဝင်လာတတ်သည်ဟု ဆိုရပေသည်။

---

[၁] ရခိုင်ဆရာတော်၊ ၁၉၆၇၊ ၁၀။

[၂] ဇေယျကျော်ထင်၊ ၁၉၉၈၊ ၆၄။

၂။ လက်ဝဲနော်ရထာ

'ဆင်ဖြူရှင်မင်းတရားကြီး အရေးတော်ပုံသမိုင်းတော်' ကို ရေးသားသော အတွင်းသေနာပတိ အမတ်မင်း လက်ဝဲနော်ရထာသည် တနင်္ဂနွေမင်းတရားကြီး လက်ထက်တွင် မုံရွာမြို့နယ်အပါအဝင် မုံရွာမြို့၏ အရှေ့တောင်ယွန်း မုံရွေးရွာ၌ သက္ကရာဇ် ၁၀၈၅ ခုနှစ် ဝါဆိုလတွင် ဖွားမြင်သည်။ အမည်ရင်းမှာ ဦးမြတ်သာနေ ဖြစ်သော်လည်း မုံရွေးမှပုဂ္ဂိုလ်များက အဖျားဆွတ်၍ ဦးနေဟူ၍ လည်းကောင်း၊ ဦးမြတ်သာ ဟူ၍လည်းကောင်း ခေါ်ကြသည်။ ဦးမြတ်သာနေသည် မင်းအဆက်ဆက်တွင် ဘွဲ့(၁၁)ဘွဲ့ဖြင့် ချီးမြှင့်သူကောင်းပြုခြင်းခံရသော ပညာရှိအမတ်ကြီး ဖြစ်သည်။

မင်းဆက် (၆)ဆက်တိုင်တိုင် ဘွဲ့ထူးအမျိုးမျိုးဖြင့် ချီးမြှင့်ခံခဲ့ရသော ပညာရှိအမတ်ကြီး ဦးမြတ်သာနေသည် သက္ကရာဇ် ၁၁၅၃ ခုနှစ်တွင် ကွယ်လွန်ခဲ့သည်။[၁]

၃။ ဆင်ဖြူရှင်မင်းတရားကြီးဘုရားအရေးတော်ပုံသမိုင်းတော်

ဆင်ဖြူရှင်မင်းတရားကြီး အရေးတော်ပုံသမိုင်းတော်ကို လက်ဝဲနော်ရထာဘွဲ့ခံ ဦးနေက စီရင် ရေးသားခဲ့သည်။ ပေမူမှတစ်ဆင့် ကူးရေးထားသော လက်ရေးမူကို ဦးကျော်ဆွေဦးက တည်းဖြတ် ပြုစုထားခြင်းဖြစ်သည်။ ထွန်းဖောင်ဒေးရှင်း စာမူဆု (ရှေးဟောင်းကျမ်းဘာသာရပ်) ရရှိခဲ့သော ကျမ်းဖြစ်သည်။ ထွန်းဖောင်ဒေးရှင်းဘဏ် စာပေကော်မတီက ၂၀၁၂ ခုနှစ်တွင် ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့သည်။ တည်းဖြတ်သူ ဦးကျော်ဆွေဦးသည် AN ASSESSMENT OF LETWE NAWRAHTA U NE'S MINGAN SARDANDAWGYI (ROYAL CEREMONIES AND ETIQUETTE) ကျမ်းဖြင့် ပါရဂူဘွဲ့ကို ၂၀၁၃ ခုနှစ်တွင်ရခဲ့သည်။ ယခုအခါ ရေနံချောင်းဒီကရီကောလိပ်သမိုင်းဌာနတွင် တွဲဖက်ပါမောက္ခအဖြစ် တာဝန်ထမ်းဆောင်လျက်ရှိသည်။

ကုန်းဘောင်ခေတ်ဦး ဗဒုံမင်းလက်ထက် အစောပိုင်းကာလ (၁၇၈၂—၁၇၈၆) တွင် မင်း၏ နိုင်ငံပြုရေး လှုပ်ရှားရုန်းကန်ရမှုများ၊ မင်းခမ်းမင်းနား ကျင်းပမှုများကို အသေးစိတ်မှတ်တမ်း တင်ထားသောကျမ်းဖြစ်သည်။ ကုန်းဘောင်ခေတ်ဦး စာပေနယ်တွင် လက်ဝဲနော်ရထာ ဦးနေကို ခေတ်ပြိုင်စာဆိုတစ်ဦးအသွင်ဖြင့်ထင်ရှား ပေါ်လွင်လာစေရန် ဆင်ဖြူရှင်မင်းတရားကြီးဘုရား အရေးတော်ပုံသမိုင်းတော်ကျမ်းကို သတိထားမိကြပြီး ဗဒုံမင်းလက်ထက် သမိုင်းဖြစ်စဉ်လေ့လာရာတွင် အားကိုးရသော အရေးတော်ပုံကျမ်းတစ်ကျမ်းအဖြစ် လက်ခံလာကြစေရန် ရည်ရွယ်ကြောင်း တည်းဖြတ်သူက ဆိုပါသည်။

---

[၁] ခင်မင်၊ **မောင်** (ဓနုဖြူ)၊ ၂၀၀၂၊ ၁၃၈–၁၄၁။

သမိုင်းဖြစ်စဉ်အနေဖြင့် မရှင်းလင်းသည်များ ကွဲလွဲနေသည်များကို အောက်ခြေမှတ်စု၊ နောက်ဆက်တွဲတို့ဖြင့် ရှင်းလင်းပြင်ဆင်ချဲ့ထွင် နှိုင်းယှဉ်တင်ပြထားသည်ကိုလည်း တွေ့ရသည်။

လက်ဝဲနော်ရထာ၏ ကျမ်းဦးနိဒါန်းတွင်–

> "ဆင်ဖြူရှင် မင်းတရားကြီးဘုရား အရေးတော်ပုံ သမိုင်းတော်ကို သားတော်အစဉ်၊ မြေးတော်အဆက်၊ မြစ်တော်အညွန့် အဓွန့်ရှည်စွာ ဥဒါန်းမော်ကွန်း ထွန်းစေကြောင်းနှင့် စီရင်ပေအံ့"

ဟု ဖော်ပြထားရာစာဆိုက 'ဆင်ဖြူရှင်မင်းတရားကြီးဘုရား အရေးတော်ပုံသမိုင်းတော်' ဟု အမည်ပေးခဲ့သည်။

ကျမ်းပြီးနိဂုံးတွင်—

> "အမရပူရ ပထမမြို့တည် နန်းတည် မင်းတရားကြီး ၁၁၄၃ ခုနှစ် ရွှေထီးရွှေနန်း တက်သိမ်း စံပယ်တော်မူသည်က ၁၁၄၈ ခုနှစ်တိုင် အတ္ထုပ္ပတ္တိကိုဆိုရာ ဖြစ်သော မင်းခမ်းစာတမ်းတော်ကြီး"

ဟူ၍ ရေးသားထားသည်။ 'မင်းခမ်းစာတမ်းတော်ကြီး'ဟု ပေမူကူးသူက ခေါင်းစီးတပ်ခဲ့သည်ဟု ယူဆဖွယ်ရှိသည်။ မုဒ္ဓာဘိသေကအခမ်းအနား၊ ရာဇာဘိသေက မင်းခမ်းမင်းနား ကျင်းပပုံများကို လုပ်ထုံး လုပ်နည်းများနှင့် လုပ်ငန်း အဆင့်ဆင့်ကို အသေးစိတ်ရေးသားထား၍ 'မင်းခမ်းစာတမ်းတော်ကြီး'ဟု ဆိုခြင်းဖြစ်ပေမည်။

၄။ ဆင်ဖြူရှင်မင်းတရားကြီးဘုရားအရေးတော်ပုံသမိုင်းတော်ကျမ်းတင်ပြပုံ အကြောင်းအရာတင်ပြပုံ

ဤအရေးတော်ပုံကျမ်းတွင် ဗဒုံမင်းသား ထီးနန်းသိမ်းပိုက်သည့် သက္ကရာဇ် ၁၁၄၃ ခုနှစ်မှ သက္ကရာဇ် ၁၁၄၈ ခုနှစ်အတွင်း အဖြစ်အပျက်များကို မှတ်တမ်းတင်ထားသည်။

ဗဒုံမင်း၏ နန်းတက်တော်မူပြီး ပုန်ကန်မှုများ နှိမ်နင်းခြင်းအကြောင်း၊ သာသနာရေး ဆောင်ရွက်ချက်များ၊ မြို့သစ်တည်ခြင်း၊ ရာဇာဘိသေကခံခြင်း၊ နန်းတော်သစ်တက်သိမ်းခြင်း၊ ထီးဆောင်းမင်္ဂလာ ဥကင်တော်ဖွင့်ခြင်း၊ ရွှေလှေတော်သိမ်းခြင်း၊ ဖြဲတိုက်သိမ်း၊ မြို့သိမ်း ထွက်တော်မူခြင်း၊ အိမ်ရှေ့နှင်းခြင်းတို့ကို အသေးစိတ်မှတ်တမ်းတင်ထားသည်။ ထို့နောက် သက္ကရာဇ် ၁၁၄၅ မှ သက္ကရာဇ် ၁၁၄၆ ထိ ဆောင်ရွက်ချက်များ၊ အဖြစ်အပျက်များ ကိုလည်း ပြည့်စုံစွာ ဖော်ပြထားသည်။

ဆင်ဖြူတော်သိမ်းခြင်း၊ မဟာမုနိဘုရားရှင်တည်ခြင်း၊ ဇရပ်နှင့် ကျောင်းများ ပြုလုပ်လှူဒါန်းခြင်း၊ ကောင်းမှုတော်ပြုခြင်းများကိုပါ တိကျခိုင်မာစွာ ဖော်ပြထားသည်။

ကျမ်းပြုစာဆို လက်ဝဲနော်ရထာသည် "အခွန့်ရှည်စွာ ဥဒါန်းမော်ကွန်းထွန်းစေလိုသည့် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် နောင်လာနောက်သားတို့ သိစိမ့်သောငှာ၊ မှတ်သားစိမ့်သောငှာ မှတ်တမ်းတင် ရေးသားကြောင်းတွေ့ရသည်။ စစ်ရေးမက်ရေးထက် မင်းခမ်းတော်များအကြောင်း အလေးကဲနေသည်ကို တွေ့ရသည်။ ဆင်ဖြူရှင်မင်းတရား၏ ထီးနန်းသိမ်းပိုက်ခြင်းနှင့် ပုန်ကန်မှုများ နှိပ်ကွပ်ခြင်း၊ ဧည့ဝတီကို သိမ်းယူခြင်းတို့တွင်သာ စစ်မက်ရေးကိုတွေ့ရသည်။ အကျဉ်းမျှသာ တွေ့ရခြင်းဖြစ်သည်။ တိုက်ပွဲများအကြောင်းပါသည် ဆိုရုံမျှဖြစ်သည်။

ဆင်ဖြူရှင်သမီးတော် ကန်နီမင်းသမီး၊ ဟသ်ာတမင်းသမီး၊ မြေဒူးမင်းသမီးတို့ နားထွင်း ဆံတော်ထုံးမင်္ဂလာ၊ သားတော်စကုမင်းသားနှင့် ကာမမင်းသားတို့ နားထွင်း သျှောင်ထုံး၊ ဗောင်းဆင်ခြင်း၊ သကြ်န်တော်ခေါ်ခြင်းတို့ကို ခုနှစ်လရက် အချိန်နာရီသာမက စန်းယှဉ်နက္ခတ်များနှင့်တကွ အတိအကျဖော်ပြသည်။ အဆင့်ဆင့်ပြုလုပ်ပုံ၊ လက်ဖွဲ့ပစ္စည်းစာရင်းကိုပါ တိတိကျကျ မှတ်တမ်းတင်ထားသည်။ အခမ်းအနား အခင်းအကျင်းအစီအရင်များကိုမူ မဖော်ပြဘဲ "အခင်းအကျင်း ပွဲသဘင်အစီအရင်အလုံးစုံမှာ စာတမ်းရှိပြီး" ဟူ၍သာ ဖော်ပြသည်။ ဆင်ဖြူရှင်မင်းတရားကြီး၏ သမီးတော်အငယ်မင်းမြေဒူး နားထွင်းဆံထုံးမင်္ဂလာပြုပုံကိုမူ အပြည့်အစုံ ဖော်ပြသည်။ မြို့သစ်တည်ခြင်း၊ ရာဇဘိသေကခံခြင်း၊ နန်းတော်သစ်တက်ခြင်း၊ ဥကင်တော်ဖွင့်ခြင်း စသည့် မင်းခမ်းတော်များကိုလည်း အဆင့်ဆင့်အသေးစိတ် မှတ်တမ်းတင်ထားသည်။

အမရပူရမြို့သစ်တည်ခြင်းအကြောင်းကို ရဟန်း၊ ပုဏ္ဏား၊ လူပညာရှိတို့နှင့် တိုင်ပင်ပုံ၊ သိုက်၊ တဘောင်၊ နိမိတ်များအရ မြို့ရာနန်းရာမြေကို ရှာဖွေကြည့်ရှုပုံမှစ၍ မြေပုံနှင့်အခါတော်ဆက်စေခြင်း၊ ပန္နက်ရိုက်ခြင်း၊ ပူဇော်မှုများ၊ ကြိုတင်ပြင်ဆင်ရမှုများ၊ မြို့တော်တည်ခြင်း၊ သံဃာတော်၊ ပုဏ္ဏား၊ ပုရောဟိတ်၊ ဆင်တော် မြင်းတော်တို့ကို တံဆိပ်ဘွဲ့ပေးခြင်း၊ နိုင်ငံတွင်းရှိ စေတီပုထိုးများကို ထီးတင်ခြင်းစသည့် မြို့တည်နန်းတည်ရာတွင် တစ်ပါတည်း ဆောင်ရွက်ချက်များကိုပါ မကျန်ရအောင် ဖော်ပြထားသည်။

မြို့တော်၏အကျယ်အဝန်း၊ တံခါး ၁၂ ပေါက် အမည်များ၊ တည်ရှိပုံ၊ အကွာအဝေး၊ ကျုံးမြောင်းတည်ပုံ၊ နန်းတော် တည်ဆောက်ပုံတို့ကို အသေးစိတ် ဖော်ပြသည်။ မြို့တော်သိမ်းထွက်တော်မူခြင်း၊ မဟာသကြ်န်တော်ခေါ်ခြင်း ရာဇဘိသေကခံခြင်း အဆင့်ဆင့်ကိုလည်း အတိအကျ ဖော်ပြထားသည်။ မင်းခမ်း မင်းနားများ

အဆောင်အရွက်များကို နှောင်းလူတို့အတွက် မှတ်သားဖွယ် ဖော်ပြထားသည်။ အိန္ဒိယမှ လောကီကျမ်းများကူးခြင်းအတွက် အမိန့်တော်စာများစီရင်ပုံ၊ သွားရောက်ဆောင်ရွက်ပုံ အဆင့်ဆင့်ကိုလည်း တင်ပြထားသည်။ ဓညဝတီပြည်မှ မဟာမုနိ ဘုရားရှင်ပင့်ဆောင်တော်မူသည့်အကြောင်းကို ခုနှစ် လ ရက် အတိအကျနှင့် ရေကြောင်းကြည်းကြောင်း စခန်းစဉ်များကို နှောင်အမျိုးလေးပါးတို့ မှတ်သားစိမ့်သောငှာ အတိအကျမှတ်တမ်းတင် ဖော်ပြထားသည်။

ဆင်ဖြူရှင်မင်းသည် ပုန်ကန်မှုများကို နှိမ်နင်းရသလို တစ်ဖက်တွင်လည်း သာသနာရေး ဆောင်ရွက်လေ့ရှိပုံကိုလည်း သိနိုင်ပါသည်။ စစ်ကိုင်းမြို့ အိမ်တော်ရာတွင် စေတီ တည်တော်မူသည်။ ထိုစေတီကို တည်ရာတွင် စင်ကြယ်သောငွေနှင့် တည်သည်။ ဆင်းရဲသားတို့၏ ငွေကြေး မထည့်ဝင်စေရဟု မိန့်တော်မူကြောင်း ဖော်ပြထားရာ ပြည်သူပြည်သားအပေါ် ထားရှိသော မင်းတရားကြီး၏မေတ္တာကို ပေါ်လွင်စေသည်။

အရေးတော်ပုံကျမ်း၏ အဓိကလက္ခဏာတစ်ရပ် ဖြစ်သော အာဏာဖြန့်ကျက်ရေးအတွက် ဆောင်ရွက်သော စစ်ပွဲနှင့်ပတ်သက်၍ ဓညဝတီမြို့ကို သိမ်းယူခြင်းတစ်ခုကိုသာ တွေ့ရသည်။ ပုန်ကန်သူတို့အား နှိမ်နင်းရာတွင် ငစဉ့်ကူးစားလူစု၊ ငသာ၊ ငထွန်းလူစု၊ ငဘုန်းလူစုတို့ကို နှိမ်နင်းပုံ အကျဉ်းမျှသာ တွေ့ရသည်။ ထိုသို့ ပုန်ကန်သူတို့ကို နှိမ်နင်းရခြင်းကို–

> “သူတစ်ယောက်သည် ကောင်းဖို့ရောက်မူ၊ သူတစ်ယောက်ကားပျောက်လင့်ကာသာ ဓမ္မတာတည်း”ဟူသော ရှေးစကားထုံးဟောင်းအတိုင်း ရန်သူတော်တို့သည် မိမိတို့ကံအားလျော်စွာ အသီးသီးပျောက်ပျက်ကြလေသည်။ ရှေး ဘုရားလောင်းစသော ဘုန်းပါရမီတန်ခိုးကြီးမြတ်တော်မူသောမင်းဇကရာဇ်တို့သည် အထွတ်အမြတ်ရောက်တော်မူစကာလတွင် ရန်သူပေါ်၍ ရန်သူတော် တို့ကိုနှိပ်ကွပ်အောင်မြင် သုတ်သင်ရှင်းလင်းရသည်ဖြစ်မှ ပြည်ထောင်ချင်းမင်းစသော တိုင်းနိုင်ငံသူအားလုံးတို့သည် ဘုန်းတော်တန်ခိုးတော်ကို သိမြင် ယုံကြည်ကြကုန်သည်ဖြစ်၍ ပစ္စုပ္ပန်နောက်နောင်မဖောက်မပြန် ပုန်ကန်မဝံ့ကြကုန်သဖြင့် သာသနာတော်မြတ်စီးပွား စသော စရိယတရားစီးပွားမြတ်အပေါင်းတို့ကို ရွှေနန်းတော်

> ထက် ငြိမ်ဝပ်စွာ ဆောင်ရွက်တော်မူရအံ့သော အကြောင်းဖြစ်သည်တည်း"[၁]

ဟူ၍ အကျိုးသင့်အကြောင်းသင့် တင်ပြထားသည်။

ဓညဝတီမြို့ကို သိမ်းယူပုံကို မှူးမတ်များနှင့်တိုင်ပင်ပုံမှ စ၍ စစ်ချီခြင်း၊ တိုက်ပွဲများ ဖြစ်ပွားခြင်း၊ ရခိုင်ဘုရင်ကို ဖမ်းမိခြင်း အသေးစိတ် ဖြစ်စဉ်များကို အတိအကျ မှတ်တမ်းတင်ထားသည်ကို တွေ့ရသည်။

ထို့နောက် သာသနာရေးဆောင်ရွက်ချက်များ၊ ကောင်းမှုတော်များကို ဖော်ပြလျက် သက္ကရာဇ် ၁၁၄၈ ပြာသိုလဆန်း ၁၃ ရက်နေ့တွင် ဝေါတော်ကြီးကို သိမ်းယူတော်မူပုံနှင့် ကျမ်းကို အဆုံးသတ်ထားသည်။

အကြောင်းအရာတင်ပြပုံမှာ သက္ကရာဇ် ၁၁၄၃ ခုနှစ်မှ ၁၁၄၈ ခုနှစ်အတွင်း ဆောင်ရွက်ချက်များကို ကျစ်ကျစ်လျစ်လျစ်နှင့် တိတိကျကျ မှတ်တမ်းတင်ထားပုံကို တွေ့ရသည်။ သားတော် အစဉ်၊ မြေးတော်အဆက်၊ မြစ်တော်အညွန့် အစွန့်ရှည်စွာ ဥဒါန်းမော်ကွန်း ထွန်းစေလိုသော ရည်ရွယ်ချက်နှင့် အကြောင်းအရာ တင်ပြပုံမှာ တစ်သားတည်းဖြစ်ကြောင်း တွေ့နိုင်ပါသည်။

ရေးဖွဲ့တင်ပြပုံ

ဆင်ဖြူရှင် မင်းတရားကြီး၏ ဆောင်ရွက်ချက်များကို မှတ်တမ်းတင် ဖော်ပြရာတွင် ထီးနန်းတက်သည့်အကြောင်းမှ စတင်သည်။

> "ရတနာပူရရွှေဝပြည်ကြီး၌ အထွတ်အမြတ် ရောက်တော်မူသော အကြောင်းကား"[၂]

ဟူ၍ ရှင်းပြဟန်ဖြင့် တင်ပြထားသည်။ ထီးနန်းသိမ်းပြီးနောက် ပုန်ကန်မှုများကို နှိမ်နင်းရပုံကို ဘုရားရှင်သည် ဘုရားအဖြစ် မရောက်မီ မာရ်နတ်သားစစ်သည်တို့အား ပါရမီဆယ်ပါး တန်ခိုးအားဖြင့် အောင်တော်မူပုံနှင့်လည်းကောင်း၊ သီရိဓမ္မာ သောက မင်းကြီး ရာဇဘိသေက ခံတော်မမူမီ လေးနှစ်လုံးလုံး ရန်အပေါင်းကို သုတ်သင်ရှင်းလင်းရပုံနှင့်လည်းကောင်း၊ ဒုဋ္ဌဂါမဏိမင်းသည် ကျည်းမိဠာတို့ကို သုတ်သင်ရှင်းလင်းရပုံနှင့်လည်းကောင်း၊ ဟံသာဝတီ ဆင်ဖြူရှင်မင်းတရားက သမိန်ထောစသော ရန်သူတို့ကို သုတ်သင်ရှင်းလင်းရပုံနှင့် လည်းကောင်း၊ သာလွန်မင်းတရား

---

[၁] ကျော်ဆွေဦး၊ ၂၀၁၂၊ ၂၁–၂၂။

[၂] ကျော်ဆွေဦး၊ ၂၀၁၂၊ ၃။

သည် မင်းရဲဒိဗ္ဗစသော ရန်သူတို့ကို သုတ်သင် ရှင်းလင်းရပုံနှင့်လည်းကောင်း၊ ခမည်းတော်မင်းကြီး နန်းတက်စက ရန်သူအပေါင်းကို သုတ်သင်ရှင်းလင်းရပုံနှင့် လည်းကောင်း၊ သာဓကဆောင် ခိုင်းနှိုင်းတင်ပြထားသည်။ နန်းတက်စတွင် ရန်အပေါင်းကို နှိမ်နင်းရသည်မှာ အစဉ်အလာပင်ဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားစေရုံသာမက လက်ရုံးစွမ်းအား ထက်မြက်ပုံကိုပါ ပေါ်လွင်အောင် တင်ပြ နိုင်ပေသည်။

သာဓက(၆)ခု ပြပြီးမှ ဆင်ဖြူရှင်မင်းတရားကြီး အထွတ်အမြတ်ရောက်စတွင် ဘောင်းကားစား စသော ရန်သူအပေါင်းကို သုတ်သင်ရှင်းလင်းရကြောင်း ဖော်ပြထား သည်။

ထို့နောက် ‘ဘောင်းကားစားကို နှိပ်ကွပ်တော်မူရသည့် အကြောင်းကား’ဟု အစချီကာ ငစဉ့်ကူးစား၏ နန်းတော်ပြင်ပ၌ အချိန်ကုန်တတ်သည်ကို အခွင့်ကောင်း ယူကာ ဘောင်းကားစား နန်းတက်သွားခြင်းဖြစ်ကြောင်း ရှင်းပြသည်။ ဆက်လက်၍ ‘ဘောင်းကားစား အကြောင်းကား’ ဟု အစချီကာ ဘောင်းကားစားနှင့် ရည်ငံနေသော မိပိုင်းတုတ်၊ ငထွန်းတို့ ပူးပေါင်းကြံစည်၍ ငစဉ့်ကူးစား သီဟတောဘုရားသို့ အဖူး အမြင်ထွက်စဉ် အင်းဝနန်းကိုသိမ်းပိုက်ပုံ၊ ဘောင်းကားစား နန်းတက်လျှင် မြို့ရွာ မငြိမ်မသက်ဖြစ်ကာ ခိုးဆိုးလုယက် သတ်ဖြတ်မှုများကြောင့် ပြည်သူတို့ တုန်လှုပ် ချောက်ချား ဖြစ်ရပုံ၊ သို့ဖြစ်၍ မိဒွေးတော်၊ သမီးတော်၊ သားတော်၊ ညီတော်၊ မှူးတော် မတ်တော်၊ ရဲဘော်၊ ကျွန်ရင်းတစ်စုက ဗဒုံမင်းအား တိုက်တွန်းလျှောက်ထားသော ကြောင့် ထီးနန်း သိမ်းပိုက်ခဲ့ရပုံကို ကျိုးကြောင်းဆီလျော်စွာ တင်ပြထားပါသည်။

‘ဘောင်းကားစားကို နှိပ်ကွပ်တော်မူရသည့်အကြောင်း’ ကို ဖော်ပြရာတွင် ဦးစွာ ဘောင်းကားစားက ထီးနန်းကို မတရားသိမ်းပိုက်ပုံကိုပြသည်။ ပြီးမှ ‘ဘောင်းကားစား အကြောင်းကား’ ဟု အစချီကာ ထီးနန်းသိမ်းပိုက်ရန် ကြံစည်ဆောင်ရွက်ရာမှ သိမ်းပိုက်ပြီး အခြေအနေတို့ကို ဖော်ပြသည်။ ‘အကြောင်းကား’ဟု ဆိုလျက် အတိတ် အဖြစ်အပျက်ကို စဉ်ဆက်မပြတ် ရှင်းပြရင်း ပစ္စုပ္ပန်အဖြစ်အပျက်နှင့် အချိတ်အဆက် မိအောင် တင်ပြထားပုံကို တွေ့ရသည်။

ပုန်ကန်သူငဘုန်းလူစုကို နှိပ်ကွပ်ခြင်း၊ ငစပ်နှင့်ငကွယ်တို့ကို နှိပ်ကွပ်ခြင်း အကြောင်းကို ထိုနည်းအတိုင်း အချိတ်အဆက်မိအောင် တင်ပြထားသည်ကို တွေ့ရ သည်။

ဆင်ဖြူရှင်နန်းမတက်မီ နိမိတ်၊ တဘောင်၊ သိုက်၊ ဓာတ်၊ စနည်း အရပ်ရပ် ပေါ်ထွန်းခဲ့ကြောင်း ထိုနိမိတ်တဘောင်တို့အရ ခမည်းတော်၊ နောင်တော်ဘုရားတို့၏

အရိုက်အရာဖြစ်သော ရတနာပူရ ရွှေဝထီးနန်းကို သိမ်းမြန်းစံပယ်တော်မူကြောင်း အရေးတော်ပုံကျမ်းတို့၏ ရေးဟန် အတိုင်း မှတ်တမ်းတင်ထားသည်။

ရွှေနန်းတော် တက်သိမ်းတော်မူသည့်အခါ ရဲဘော်ရ ကျွန်တော်ရင်း (၁၂)ယောက်ကို ခေါင်းတည်၍ သိမ်းတော်မူကြောင်းဖော်ပြရာတွင် ကျွန်တော် (၁၂)ဦး၏ အမည်များကိုပါ ထည့်သွင်း ဖော်ပြထားသည်။ တိကျခိုင်မာသော မှတ်တမ်းတင်ရေးဟန်ပင် ဖြစ်သည်။

ဆင်ဖြူရှင်မင်းတရားကြီးဘုရား အရေးတော်ပုံတွင် ဝါကျရှည် အသုံးများသည်ကို တွေ့ရသည်။ စဉ့်ကူးစားမင်း ပြန်လည်ပုန်ကန်ခြင်းကို နှိမ်နင်းရပြန်သည့်အကြောင်းတွင် ပုန်ကန်သူ၊ ပုန်ကန်ရန်ကြံစည်သူတို့ကို စစ်ဆေးမေးမြန်းရာ မှန်သောကြောင့် ကွပ်မျက်လိုက်ကြောင်း–

> "သား၊ သားထွန်းတို့တစ်စုသည် မကြံမရာသောအကြံအစည်ကို ကြံစည် သည်ကြားတော်မူ၍ စစ်ကြောလျှင် မှန်သောကြောင့် ကွပ်သည်"[၁]

ဟူ၍ဖော်ပြထားသည်။ ဤဝါကျတွင် အဖြစ်အပျက်၊ ဆောင်ရွက်ချက်များကို တိုတိုရှင်းရှင်း ရေးသားထားကြောင်း တွေ့ရသည်။ ဝါကျရောများဖြင့် တည်ဆောက်ထားသော်လည်း တစ်ခုပြီး တစ်ခု ဆောင်ရွက်ပုံ ထင်ရှားသည်။ ဝါကျဖွဲ့ပုံ ကျစ်လျစ်၍ စာဟန်ကိုသွက်စေသည်။ အကြောင်းအရာနှင့်လိုက်ဖက်သော ရေးဟန်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။

ပုန်ကန်သူဘုန်းတို့လူစုကို နှိမ်နင်းသည့်အကြောင်းတွင်–

> "တောင်ကဝင်သော သူပုန်တို့လည်း တင်းကုပ်တော်မှဆင်ကို ယူစီး၍ လက်ယာက မာရဘင်တံခါးကို ဆင်နှင့်တိုက်၍ဝင်လာသည်ကို ကျွန်တော်ရင်းဖြစ်သော ဗန္ဓုသည် ရွှေတိုက်ထက်က သေနတ်နှင့်ပစ်၍ စီးသူဆင်ထက်က ကျလျှင် ဆင်တော်ကို ဝန်းကျင်အမှုထမ်းတို့ နန်းမြို့တော်အတွင်း သိမ်းထားသည်"[၂]

ဟူ၍ သရုပ်ဖော်ရေးသားထားသည်။ တစ်ပြိုင်နက်တည်းဖြစ်ပျက်နေသကဲ့သို့ အဖြစ်အပျက်များ၏ လှုပ်ရှားမှုများမြန်ဆန်ပုံကို မြင်ယောင်လာအောင် သရုပ်ဖော်နိုင်

---

[၁] ကျော်ဆွေဦး၊ ၂၀၁၂၊ ၁၂။

[၂] ကျော်ဆွေဦး၊ ၂၀၁၂၊ ၁၉။

သော ဝါကျရှည်ဟုဆိုနိုင်ပါသည်။ တစ်ဆက်တည်းဖြစ်ပျက်နေသော အကြောင်းအရာနှင့် လိုက်ဖက်သည့် ဝါကျဖွဲ့ဟန်ပင်ဖြစ်သည်။

တိုက်ပွဲများသရုပ်ဖော်ရာ၌ ထိုသို့သောဝါကျဖွဲ့ပုံမျိုးကို တွေ့နိုင်သည်။ ဝါကျရှည်သော်လည်း အနက်မထွေပြား၊ ဆိုလိုချက်ကို ရှင်းလင်းတိကျစွာ သိမြင်နိုင်အောင် ရေးဖွဲ့နိုင်သည့် ကျမ်းပြုစာဆို၏ စကားပြေအရေးအသား နိုင်နင်း ကျွမ်းကျင်ပုံကို တွေ့ရသည်။

တိုက်ပွဲများကို မှတ်တမ်းတင်ရာတွင် ပုံစံတူဝါကျများဖြင့် ရေးလေ့ရှိကြောင်းလည်း တွေ့ရသည်။ ဓညဝတီမြို့ကိုသိမ်းရာတွင် စစ်ကြောင်းများခွဲလျက် စစ်ချီစစ်တက် တိုက်ခိုက်ကြသည်။ ရမ်းဗြဲဟုန်းချောင်း ရေကြောင်းတိုက်ပွဲများတွင် သတိုးဖြူဦးဆောင်သော ရန်သူတပ်ကို နှိမ်နင်းပုံကို–

> “နေမျိုးကျော်ထင်တရဖျား စသော ရေကြောင်းဗိုလ်မှူးစစ်ကဲ တို့လည်း ရခိုင်တို့ လှေစုကို ချဉ်းနင်း၍ မရပ်မဆိုင်း ချွံချွံရက်ရက် တိုက်လျှင် ရခိုင်သတိုးဖြူနှင့် ရခိုင်တပ်မှူး လှေစီး လှေ ၅၀၀ ကျော် အဆီးအတားမရှိ ပျက်လေသည်။ ရခိုင်တို့ လှေတက် လက်နက်ကိရိယာအများနှင့် သုံ့လူ ၁၀၀၀ ကျော်ရသည်”[၁]

ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ဟုန်းချောင်းတွင်ပင် ငကျော်ထွေးက လှေတပ်အများနှင့်တိုက်ခိုက်၍ နှိမ်နင်းပုံကို–

> “...... ရေကြောင်းဗိုလ်မှူးတပ်မှူးတို့ ချွံချွံရက်ရက်တိုက်လျှင် ငကျော်ထွေး ထွက်ပြေး၍ ငကျော်ထွေးတပ် အဆီးအတားမရှိ ပျက်ပြန်လေသည်။ ရခိုင်တို့ လှေတက်လက်နက် အများနှင့် သုံ့ပန်းလူ ၂၀၀၀ ကျော်ရ၏”[၂]

ဟူ၍လည်းကောင်း ဖော်ပြထားသည်။ အကြောင်းအရာတူရေကြောင်းတိုက်ပွဲ နှစ်ခုကို ပုံစံတူ ဝါကျများနှင့် ရေးသားထားသည်။ စာဖတ်သူစိတ်အာရုံတွင် စွဲစွဲထင်ထင်ဖြစ်စေသည့် ဝါကျဖွဲ့ဟန်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။

ကာမမင်းတပ်နှင့် ရခိုင်အိမ်ရှေ့မင်း၊ ဓားပိုင်ကြီးတို့တပ်များ ကြည်းကြောင်းတိုက်ပွဲကို–

---

[၁] –ယင်း–၊ ၂၂၄။

[၂] ကျော်ဆွေဦး၊ ၂၀၁၂၊ ၂၂၄။

> "……… ဗိုလ်မှူး(၇)တပ်သားတို့ စစ်မျက်နှာဖြန့်၍ တစ်ညီတစ်ညွတ် တည်းတိုက်လျှင် ရခိုင်တပ်တို့ အဆီးအတားမရှိ ပျက်၍ လူသူ သုံ့လှေတက်လက်နက် ကိရိယာအများရ၏။ သေလေသည် များ ၏။"[၁]

ဟူ၍လည်းကောင်း၊ လေးမြို့မြစ်အနီးတွင် ရခိုင်မင်းနှင့်စစ်သည်တို့ ကြည်းကြောင်းမှ ဆီးကြို တိုက်ခိုက်လာသည့် တိုက်ပွဲကို–

> "နေမျိုးဇေယျသူနှင့် ယခင်(၉)တပ်သားတို့တိုက်၍ ရခိုင်တို့တပ် အဆီး အတားမရှိ သေကြေပျက်စီးသည်။ လှေတက်၊ လက်နက် ကိရိယာ၊ သုံ့ပန်းလူ ၃၀၀၀ ကျော်ရ၏။ သေလေသည်လည်း များ၏။"[၂]

ဟူ၍လည်းကောင်း ဖော်ပြထားသည်။ ဦးဆောင်တိုက်သူတစ်ဦးတည်း၏ တိုက်ပွဲ နှစ်ကြိမ်ဖြစ်ပုံကို ပုံစံတူဝါကျများဖြင့် ရေးသားထားရာ စာဖတ်သူ၏အာရုံတွင် စွဲစွဲ ထင်ထင် ဖြစ်စေသည်။ အဖြစ်အပျက်အခြေအနေနှင့် လိုက်ဖက်သော ဝါကျဖွဲ့ဟန်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။

သက္ကရာဇ် ၁၁၄၄ ခုနှစ် ကဆုန်လမှ သီတင်းကျွတ်လအတွင်း ပုန်ကန်မှုများ ကို နှိမ်နင်းရသည့် ဖြစ်စဉ်များကို တင်ပြရာတွင် မှတ်တမ်းစကားပြေရေးဟန်ကို တွေ့ရသည်။

> "တော်သလင်းလဆန်း (၃)ရက်၊ စနေနေ့၊ ဗဟိုရ်စည်တော် စ၍လုပ်သည်။ ထို လပြည့်ကျော် (၇)ရက် ၅ နေ့ ကြတ္တိကာ တည်သည်။ ထိုလပြည့်ကျော် (၉)ရက် စနေနေ့ ရေသဘင်ထွက် စံတော်မူသည်။"[၃]

စသည်ဖြင့် ပုံစံတူဝါကျများဖြင့် မှတ်တမ်းတင်ထားသည်။ ဆောင်ရွက်ချက်၊ အဖြစ် အပျက်များကို လ၊ ရက်၊ နေ့နှင့်တကွ အသေးစိတ် ဖော်ပြထားသည်။ ဝါကျတို များဖြင့် ခပ်သွက်သွက်ရေးဟန်ကို တွေ့ရသည်။

စကားအသုံးအနှုန်းပိုင်းတွင် ကြိယာတွဲလုံးများကို ကျွမ်းကျင်ပိုင်နိုင်စွာ တွဲစပ် ထားပုံကို တွေ့ရသည်။

---

[၁] –ယင်း–၊ ၂၂၅။
[၂] –ယင်း–၊ ၂၂၆။
[၃] –ယင်း–၊ ၁၆–၁၇။

"တိုက်လံလုပ်ကြံ ဖမ်းဆီးသတ်ညှစ်"[၁]

"ဖမ်းဆီးတိုက်လံသတ်ညှစ်သုတ်သင်ရှင်းလင်း"[၂]

ဟူ၍ ဆောင်ရွက်ပုံတစ်ခုချင်းကို တွဲ၍သုံးထားသည်။ ရန်သူကို တိုက်ခိုက်နှိမ်နင်းပုံကို လှုပ်ရှားမှုပြစကားသုံးများဖြင့် အသက်ဝင်ပီပြင်လာအောင် သရုပ်ဖော်နိုင်သည်။ လှုပ်ရှားမှုအစဉ် ကိုဖော်ပြသည့် ကြိယာတွဲလုံးများနှင့် အနက်တူကြိယာတွဲလုံးများကို လိုသလိုတွဲစပ်ကာ သရုပ်ဖော်နိုင်သည့် စာဆို၏ စကားသုံးကျွမ်းကျင်ပိုင်နိုင်ပုံကို တွေ့နိုင်သကဲ့သို့ ထိုခေတ်က မြန်မာစကားပြေအဆင့်အတန်းကိုလည်း သိမြင်နိုင်ပါသည်။

ပါဠိစကားလုံးများကို ဝါကျအတွင်းအံဝင်ခွင်ကျ ထည့်သွင်း ရေးသားပုံကိုလည်း တွေ့ရသည်။ ဘုန်းလူစုကို နှိမ်နင်းသည့်အကြောင်းတွင် စီရင်တော်မူပုံကို–

"မင်းဧကရာဇ်လည်း ရဲခြင်းနှင့်ပြည့်စုံသော ပုရိသသီဟ၊ ပုရိသဇာနေယျ ဖြစ်တော်မူ၍ အမှုထမ်းတို့ကို နှိုးဆော်စီရင်တော်မူသည်"[၃]

ဟူ၍ ရေးသားထားသည်။ အနက်လည်းပေါ် ဝါကျလည်းချောသည်။ မင်းဧကရာဇ်ကို အထူးပြု သောပုဒ်ဖြစ်၍ ခံ့ညားလေးနက်သော စကားသုံးမှာ လိုက်ဖက်လှသည်။

လေးနက်ခံ့ညားသော စကားသုံးများသာမက အပြောစကားဆန်သော အသုံးကိုလည်း တွေ့ရသည်။ မိဖုရား၊ ကိုယ်လုပ်တော်တို့ကို ထိုက်သင့်သလို ငွေများချီးမြှင့်ပုံကို–

" 'ငွေအင်တန်အင်လျောက်' သနားတော်မူသည်"[၄]

ဟူ၍ ရေးသားထားသည်။ စာဟန်ကို ပေါ့ပါးသွက်လက်စေသည်။

ဤအရေးတော်ပုံကျမ်းတွင် အလင်္ကာအသုံး နည်းသည်ကို တွေ့ရသည်။ ဆင်ဖြူရှင် မင်းတရားနှင့် မိဖုရားတို့ ဇေယျာပူရမြို့သို့ ရွှေဖောင်တော်ဖြင့် ကူးရာတွင် တူရိယာငါးပါး တီးမှုတ် သံတို့ဖြင့် ကျယ်ကျယ်လောင်လောင် ကြားနေရပုံကို– "မဟာသမုဒ္ဒရာတံပိုးသံကဲ့သို့ အရပ်ဆယ်မျက်နှာပဲ့တင်ထပ်" ဟူ၍ မဟာသမုဒ္ဒရာလှိုင်းတံပိုးများ ရိုက်ခတ်သံနှင့် ခိုင်းနှိုင်းထားသည်။

---

[၁] ကျော်ဆွေဦး၊ ၂၀၁၂၊ ၂၃၇။
[၂] -ယင်း-၊ ၂၂၂။
[၃] -ယင်း-၊ ၁၈။
[၄] -ယင်း-၊ ၂၀၄။

ဇေယျာပူရမြို့တော်ရှိ အောင်မြေလောကစေတီအနီးရှိ တဲနန်းသို့ ဖောင်တော်ဆိုက်၍ နောက်လိုက်နောက်ပါများစွာနှင့် ထွက်တော်မူပုံကို–

> "၃၂ ယောက်သော သိကြားငယ်တို့နှင့်တကွ နတ်ပြည် ၂ ထပ် နတ်အပေါင်း တို့ကို အစိုးရသော၊ များသောအဘိဓာန် ပရိယာယ်အမည်ရှိသော သိကြားမင်းသည် စူဠာမဏိစေတီတော်ကို ရှိခိုးပူဇော်တော်မူအံ့သောငှာ သုံးကုဋေ ခြောက်သန်းသော နတ်အပေါင်းခြံရံလျက် မဏ္ဍာဂိနီအမည်ရှိသော နတ်မြစ်မှ များစွာသော နတ်လှေနတ်စစ်သည်အပေါင်းတို့နှင့် နတ်တူရိယာအပေါင်း ခြောက်သောင်းတို့ကို တစ်ပြိုက်နက်တီးမှုတ်၍ ရေကြောင်းသဘင် ထွက် တော်မူသကဲ့သို့"[၁]

ဟူ၍ သိကြားမင်း စူဠာမဏိစေတီတော်ကို အပူဇော်ထွက်ပုံနှင့် ခိုင်းနှိုင်းထားသည်။ အရှင့် ဘုန်းတော်ကို ထင်ရှားစေလိုသောစေတနာကို တွေ့ရသကဲ့သို့ ကျမ်းဂန်နှံ့စပ်သော စာဆို၏ ဂုဏ်ရည်ကိုလည်း တွေ့နိုင်ပါသည်။

ခြုံငုံသုံးသပ်ချက်

"ဆင်ဖြူရှင်မင်းတရားကြီးဘုရား အရေးတော်ပုံသမိုင်းတော်"ကျမ်းသည် ဗဒုံမင်းခေါ် ဆင်ဖြူရှင် မင်းတရားကြီးနန်းတက်သည့် သက္ကရာဇ် ၁၁၄၃ ခုနှစ်မှ ၁၁၄၈ ခုနှစ်အတွင်း နိုင်ငံရေး၊ စစ်ရေး၊ သာသနာရေး၊ တိုင်းပြည်ထူထောင်ရေး ဆောင်ရွက်ချက်များကို မှတ်တမ်းတင်ထားသောကျမ်း ဖြစ်သည်။ မှတ်တမ်းတင်ရာတွင် ကဏ္ဍအလိုက် အသေးစိတ်မှတ်တမ်းတင်ထားကြောင်း တွေ့ရ သည်။

အကြောင်းအရာပိုင်းတွင် စစ်ရေးထက် မင်းခမ်းမင်းနားများက အလေးကဲနေသည်။ မင်္ဂလာအခမ်းအနားများကျင်းပပုံ၊ မဟာသင်္ကြန်တော်ခေါ်ပုံ၊ ရာဇဘိသေကခံသော အခမ်းအနားများကျင်းပပုံ၊ မြို့တည်ခြင်းအခမ်းအနားတွင် အဆင့်ဆင့်စီရင်ဆောင်ရွက်ပုံ၊ ကြိုတင်ပြင်ဆင်ပုံ များကို စေ့စေ့စပ်စပ် ရေးသားဖော်ပြထားသည်ကိုတွေ့ရသည်။ "မင်းခမ်းတော်ကြီး" ဟူသောအဆိုနှင့်ကိုက်ညီလှပေသည်။ ကိုယ်တိုင်ဆောင်ရွက် မြင်တွေ့ကြုံကြိုက်ခဲ့ရသော ခေတ်ပြိုင်စာဆိုတစ်ဦး၏ မှတ်တမ်းတစ်ခုဖြစ်၍ တိကျခိုင်မာလှသည်။ ရှေးမြန်မာတို့၏ နန်းဓလေ့များ၊ အစဉ် အလာများကို ခေတ်အဆက်ဆက် လက်ဆင့်ကမ်းပေးနိုင်သော ကျမ်းတစ်စောင်ဖြစ်ပါသည်။

---

[၁] ကျော်ဆွေဦး၊ ၂၀၁၂၊ ၂၄၈။

ပုန်ကန်သူတို့အား နှိမ်နင်းပုံကို တင်ပြရာ၌ ပစ္စုပ္ပန်အဖြစ်အပျက်မှ အတိတ်၊ အတိတ်မှ ပစ္စုပ္ပန်အကြောင်းအရာတို့ကို အချိတ်အဆက်မိမိ တင်ပြထားသည်။ အကြောင်းအရာအမျိုးအစားတူကို ပုံစံတူရေးဟန်ဖြင့် တင်ပြထားရာ စည်းလုံးညီညွတ်မှုရှိသောရေးဟန်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။

ဝါကျတိုအသုံးနည်း၍ ဝါကျရှည်အသုံးများသည်ကိုတွေ့ရသည်။ ဝါကျရှည်များသည် အနက်မရှုပ်ထွေး၊ ဆိုလိုသည်ကို ရှင်းရှင်းလင်းလင်း ဖော်ပြနိုင်သည်။ အဖြစ်အပျက် အကြောင်းအရာတို့ကို အစဉ်မပြတ် ဖော်ပြနိုင်၍ အကြောင်းအရာနှင့် လိုက်ဖက်သော ဝါကျဖွဲ့ဟန်ကြောင့် စာဖတ်သူ၏ စိတ်အာရုံကို တစိုက်မတ်မတ် ဆွဲဆောင်သွားနိုင်သည်ဟု ဆိုရပေမည်။

ရေကြောင်းကြည်းကြောင်းတိုက်ပွဲများကို တင်ပြရာတွင် ဦးဆောင် တိုက်ခိုက်သူ တစ်ဦးတည်း၏ တိုက်ပွဲများကို ပုံစံတူဝါကျများဖြင့် အဆုံးသတ်ဖော်ပြပုံမှာလည်း စာပိုဒ်ချင်းဟန်ချက်ညီ၍ စည်းလုံးညီညွတ်မှုရှိသော ပြေပြစ်သော စကားပြေ ရေးဟန်ကို တွေ့ရသည်။

စကားလုံးအသုံးအနှုန်းပိုင်းတွင် ကြိယာစကားလုံးများကို လိုသလို တွဲစပ်၍ သုံးသော စာဆို၏ ဝေါဟာရကျွမ်းကျင် ပိုင်နိုင်ပုံကို တွေ့ရသကဲ့သို့ ထိုခေတ် မြန်မာစာပေ အရေးအသား အဆင့်အတန်းကိုလည်း ခန့်မှန်းသိမြင်နိုင်သည်။

နိဂုံး

အရေးတော်ပုံကျမ်းများသည် ရာဇဝင်တွင် အမှန်တကယ် ဖြစ်ပျက်ခဲ့သည်များကို စာဆိုများက မှတ်တမ်းတင်ထားခြင်း ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ရာဇဝင်ဆရာတို့ အားထားရသော စာအမျိုးအစားတစ်ခု ဖြစ်ပေသည်။ ခေတ်ပြိုင်စာဆို၏ အရေးတော်ပုံကျမ်းများ၏ တင်ပြပုံကို လေ့လာခြင်းဖြင့် ထိုခေတ် မြန်မာစာပေရေးဟန်၊ စာပေအဆင့်အတန်းကို ဖော်ထုတ်နိုင်သည်ဟု ဆိုရပေမည်။

ကျမ်းကိုးစာရင်း

ကျော်ဆွေဦး၊ (တည်းဖြတ်သူ)။ (၂၀၁၂)။ ***လက်ဝဲနော်ရထာဦးနေ၏ ဆင်ဖြူရှင်မင်းတရားကြီးဘုရား အရေးတော်ပုံသမိုင်းတော်***။ ရန်ကုန်၊ ထွန်းဖောင်ဒေးရှင်း ကော်မတီ။

ခင်မင်၊ မောင်(ဓနုဖြူ)။ (တည်းဖြတ်သူ)။ (၂၀၀၂)။ ***စာဆိုတော်များအတ္ထုပ္ပတ္တိ***။ ရန်ကုန်၊ ရာပြည့်။

ဇေယျကျော်ထင်၊ (အခွန်ဝန်–)။ (၁၉၉၈)။ ***မဏိမြဒေသအရေးတော်ပုံ*** ။ ရန်ကုန်၊ ရခိုင်သားကြီးစာပေ။

ဇော်ဂျီ၊ (၂၀၀၄)။ ***ရသစာပေ အဖွင့်နှင့်နိဒါန်း***၊ (ဒု ကြိမ်)။ ရန်ကုန်၊ စိတ်ကူးချိုချိုစာပေ။

မောင်မောင်ကြီး၊ **ဦး**(ပါမောက္ခ–)။ (၁၉၈၃)။ "အဟောင်းဆုံး အရေးတော်ပုံအရေးအသား"၊ ***မြန်မာစကားပြေသမိုင်း*** ။ ရန်ကုန်၊ သိဒ္ဓိမြိုင်ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၄၇–၁၅၃။

မြန်မာအဘိဓာန်။ (၁၉၉၁)။ ရန်ကုန်၊ မြန်မာစာအဖွဲ့ ဦးစီးဌာန။

ရခိုင်ဆရာတော်။ (၁၉၆၇)။ "ဓညဝတီအရေးတော်ပုံ"၊ ***မြန်မာမင်းများအရေးတော်ပုံ*** ။ ရန်ကုန်၊ နံ့သာတိုက်။

လှထွန်းဖြူ၊ **ဦး** (တည်းဖြတ်သူ)။ (၁၉၉၈)၊ ***မဏိမြဒေသအရေးတော်ပုံ*** ။ ရန်ကုန်၊ ရခိုင်သားကြီးစာပေ။